

Näkökulmia sosiaalisen kuntoutuksen laatuun ja vaikuttavuuteen

Uudenmaan sosiaalisen kuntoutuksen verkosto
2023-2024

Tytti Hytti ja Rosa Hossain-Karhu | Raportti | 2024

Sisällys

1 Laatu ja vaikuttavuus teemana Uudenmaan sosiaalisen kuntoutuksen verkostossa.....	2
2 Yhteenveto sosiaalisen kuntoutuksen laadun ja vaikuttavuuden näkökulmista	3
3 Arviointivälineet voivat tukea tavoitelähtöistä työskentelyä	4
4 Asiakkaan itsearviointimittarit sosiaalisessa kuntoutuksessa.....	6
5 Asiakaskokemus ja osallisuus lähtökohtina laadukkaan palvelun kehittämisessä.....	9
6 Tiedolla johtaminen on välttämätöntä laadukkaan sosiaalisen kuntoutuksen varmistamiseksi	11
7 Sosiaalisen kuntoutuksen menetelmien tutkiminen ja käyttöönotto tarvitsevat panostusta	13
8 Etäkuntoutuksen ja digisosiaalityön mahdollisuudet sosiaalisessa kuntoutuksessa.....	15
9 Sosiaalityöllä on vaikuttavia keinoja pitkäaikaistyöttömyyden vähentämiseen	17

1 Laatu ja vaikuttavuus teemana Uudenmaan sosiaalisen kuntoutuksen verkostossa

[Sosiaalisen kuntoutuksen verkosto](#) käynnistyi pääkaupunkiseudulla vuonna 2020 ja toiminta laajeni hyvinvointialuemuutoksen myötä Uudenmaalle vuonna 2023. Kaudelle 2023–2024 verkoston yhteinen teema oli sosiaalisen kuntoutuksen laatu ja vaikuttavuus.

Tähän raporttiin on koottu tietoa verkoston tilaisuuksissa tarkastelluista laadun ja vaikuttavuuden sisällöistä. Teemoina ovat arviointivälineet, asiakaskokemus, tiedolla johtaminen, menetelmät ja etäkuntoutus. Jokaisen luvun lopusta löytyy tieto tilaisuuksissa esityksiä pitäneistä asiantuntijoista. Raportissa on hyödynnetty aiempia uutisjuttuja. Viimeinen luku pohjautuu kuvailevan kirjallisuuskatsauksen pohjalta tehtyyn blogitekstiin.

Sosiaalisen kuntoutuksen toimintamallien kehittäminen

Socca tuki vuosina 2023–2024 työkäisten palveluiden sosiaalisen kuntoutuksen toimintamallien ja prosessien kehittämistä Helsingissä, Länsi-Uudenmaan sekä Vantaan ja Keravan hyvinvointialueilla. Kehittämistyö pohjautui Soccan tekemään [sosiaalisen kuntoutuksen kartoitukseen](#), [Suositukseen työkäisten sosiaalisen kuntoutuksen järjestämisen laatuksiteereiksi](#), [THL:n sosiaalisen kuntoutuksen toimintamalliin](#). On ollut tärkeää saada kansallisesti yhtenäinen toimintamalli sosiaaliseen kuntoutukseen sekä [käytäntötutkimuksia](#) pilottien tekemästä työstä ympäri Suomea. Muun muassa Helsinkiin tehtiin [työntekijän opas](#) sekä tuettiin mallin käyttöönottoa arviointitutkimuksen¹ pohjalta.

[Länsi-Uudellamaalla](#) työllisyyttä edistävissä palveluissa sosiaalisen kuntoutuksen yhteinäistäminen aloitettiin nykytilan kartoittamisella ja kehittämisryhmässä on työstyetty sosiaalisen kuntoutuksen käsikirjaa. Vantaan ja Keravan hyvinvointialueella yhteiskehitettiin sosiaalisen kuntoutuksen prosessia tukemaan paremmin omatyöntekijän ja sosiaalisen kuntoutuksen yhteistyötä sekä lähdettiin jäsentämään mitä sosiaalinen kuntoutus voisi olla omatyöntekijän työnä osana nuorten aikuisten sosiaalityötä.

Yhteistä oppimista työpajoissa

Verkostossa järjestettiin kuusi koko Uudenmaan alueelle suunnattua työpajaa. Tavoitteena on ollut tukea alueiden omaa kehittämistyötä sosiaalisen kuntoutuksen laadun ja vaikuttavuuden vahvistamisessa. Työpajoissa jaettiin vertaiskokemuksia ja kuultiin asiantuntijoita sekä kokemusosaajia. Teemoina ovat olleet arviointivälineet, asiakaskokemus, tiedolla johtaminen, menetelmät ja etäkuntoutus. Kukin työpaja suunniteltiin yhteistyössä verkoston projekti- ja ohjausryhmän kanssa.

¹ [Pale & Hytti \(2023\)](#) ”Pienet tavoitteet, suuret sisällöt” – Havaintoja Helsingin sosiaalisen kuntoutuksen Soiva-pilotista.

2 Yhteenveto sosiaalisen kuntoutuksen laadun ja vaikuttavuuden näkökulmista

- *Sosiaalisesta kuntoutuksesta tehty ohjelmateoria* ([THL](#)) auttaa ymmärtämään sitä, miten ja miksi sosiaalisen kuntoutuksen ajatellaan vaikuttavan ([Dahler-Larsen 2005, 25](#)), ja mitä tulee tehdä toivottujen vaikutusten saavuttamiseksi ([Borg 2008, 22](#)). Se on lähtökohta palvelun vaikuttavuuden arvioinnille.
- *Tieteellisiä menetelmiä soveltavaa arviointitutkimusta*, jossa on mukana useita sidosryhmiä, kannattaa kytkeä mukaan toimintamallin kehittämiseen ja käyttöönottoon. Esimerkkinä sosiaalisen kuntoutuksen [Soiva-pilotin arviointi](#) Helsingissä (Pale & Hytti 2023).
- *Yksilökohtainen arviointi osana asiakastyötä on keskiössä*. Osana asiakasprosessia on tärkeää seurata asiakkaan hyvinvoinnin/osallisuuden muutosta ja tavoitteiden toteutumista. Lähtökohtana on huolellinen palvelutarpeen arviointi, suunnitelman tekeminen, dokumentointi sekä asiakkaan kanssa realististen tavoitteiden asettaminen. Mittarit voivat toimia kuntoutustarpeiden selvittämisen ja tavoitteiden asettamisen tukena sekä auttaa seuraamaan tapahtunutta muutosta. (Lue lisää luvuista [3](#) ja [4](#).)
- *Palvelun vaikutuksista ja tuloksellisuudesta* kannattaa kerätä tietoa tiedolla johtamisen ja palvelun kehittämisen tueksi. Mittareiden avulla voidaan kerätä ryhmäkohtaista tietoa tarkastelemalla alku- ja seurantamittauksia (esim. [Aikuisväestön hyvinvointimittaripilotti](#)) tai palvelun toteutumisesta voidaan kerätä seurantatietoja (mm. asiakasmäärät, jatkopolut). Olennaista on myös tieto kustannuksista ja käytettävistä resursseista. (Lue lisää luvusta [6](#).)
- *Asiakkaiden kokemustiedon hyödyntäminen* auttaa kehittämään palvelua laadukkaammaksi. Tapoja on monia, kuten haastattelututkimus (esim. [Jokela 2023](#)), yhteiskehittäminen ja kokemusasiantuntijat. Asiakaspalautteen keräämisessä on hyvä huomioida [asiakaspalautteen kansallisen keruun yhtenäistäminen](#). (Lue lisää luvusta [5](#) ja esimerkkejä luvusta [8](#).)
- *Toimintamallin systemaattinen käyttöönotto* tarvitsee rakenteita ja koordinaatiota. Toimivia rakenteita ovat esimerkiksi työntekijöiden koulutukset ja oppaat, lähiesihenkilöiden tuki ja materiaalipankit yms. Käyttöönottoa on tärkeää myös arvioida eri sidosryhmien osalta (esim. [Helsingin toimintamallin käyttöönotto](#)). Lisätietoa [Kasvun tuki/implementointi](#).
- *Jatkossa sosiaalisen kuntoutuksen toteutumisesta ja menetelmistä tarvitaan lisää tutkimusta*, jossa hyödynnetään erilaisia tieteellisiä menetelmiä ja tutkimusasetelmia, esim. vertailuasetelmia tai realistista arviointia, jossa nähdään tuloksiin vaikuttavan paitsi interventio niin myös toimijat, konteksti ja mekanismit. (Lue lisää luvusta [7](#).) Myös *kirjallisuuskatsauksilla* voidaan selvittää mitä jo tutkimusten perusteella tiedetään. (Lue esimerkki luvusta [9](#).)

3 Arviointivälineet voivat tukea tavoitelähtöistä työskentelyä

Avain on laaja ja monipuolinen arviointiväline, josta tarvitaan lisää käyttökokemuksia

Aikuissosiaalityön vaikuttavuuden arviointimittari [AVAIN](#) on laaja ja monipuolinen työväline. AVAIMEN sisällöt voivat tukea muun muassa asiakkaan tavoitteen asettelua: erilaiset vaihtoehdot voivat auttaa asiakasta sanoittamaan omia tavoitteita paremmin. Vaikuttavuuden arvioimiseksi AVAIN-mittari ohjaa kokoamaan tietoa tavoitteiden saavuttamisen lisäksi myös asiakkaan elämäntilanteesta (tilannetekijät), käytetyistä sosiaalityön menetelmistä ja asiakkaan käyttämistä palveluista, joilla on merkitystä vaikuttavuuden syntymisessä.

AVAIN on integroitu sosiaalihuollossa osaksi työikäisten palvelujen asiakassuunnitelmaa. Asiakassuunnitelmien tekemiseen tulisikin panostaa, jotta jatkossa saadaan näkyväksi sosiaalityön tuloksia. Hyvinvointialueet ovat vastuussa tiedon seuraamisesta ja tiedolla johtamisen mahdollistamisesta alueillaan. AVAIN-mittaristoon tarvitaan perehdytystä ja käytettävyyttä asiakastietojärjestelmissä olisi tärkeää kehittää. Kuuntele myös [On aika puhua aikuissosiaalityöstä -podcast](#).

GAS-menetelmä avuksi asiakkaan omien tavoitteiden konkretisoimiselle

[GAS \(Goal Attainment Scaling\)](#) on kansainvälisesti kehitetty menetelmä, jota Kela on tuonut Suomeen ja käyttää kuntoutuksen arviointivälineenä. GAS on menetelmä tavoitteiden asettamiseen ja tavoitteiden saavuttamisen arviointiin. GAS-menetelmää voi asiakasprosessissa hyödyntää sen jälkeen, kun asiakkaan toimintakykyä, elämäntilannetta ja palveluntarpeita on selvitelty haastatellen ja mahdollisia muita arviointivälineitä hyödyntäen.

GAS voi toimia myös AVAIN-mittaristoa täydentävänä menetelmänä. GAS:in avulla voidaan [pilkkoa asiakkaan isompia kokonaistavoitteita](#), kuten elämänhallinnan parantumista pienempiin ja konkreettisiin asiakkaan arjen tasolla toteuttamiskelpoisiin tavoitteisiin. Elämänhallintaa voisi edistää esimerkiksi tavoite ”pystyn käymään lähikaupassa ostoksilla”. GAS:issa tavoitteet asetetaan SMART-periaatteita noudattaen. Tärkeää on, että tavoite on yksilöllinen, mitattavissa oleva, saavutettavissa oleva, realistinen ja asiakkaalle itselleen merkityksellinen sekä aikaan sidottu. Tärkeää on yhdessä asiakkaan kanssa sopia mille ajanjaksolle kukin tavoite on määritelty.

GAS voi jäntevöittää kuntoutusprosessia ja menetelmän avulla tavoitteiden toteutumisen seuranta tekee muutoksen näkyväksi tai tuo esille, mikäli kuntoutuminen ei etene tai menään takapakkia. Tutkimuksissa on osoitettu asiakkaiden olevan tyytyväisempiä omaan kuntoutukseen silloin, kun tavoitteista on sovittu GAS-menetelmän avulla. Menetelmä korostaa kuntoutujan omaa aktiivista roolia ja parhaimmillaan tukee asiakkaan sisäistä

motivaatiota omaan kuntoutumiseensa. GAS:n avulla tuetaan myös asiakkaan ongelmanratkaisukykyä.

Kela suosittelee GAS-menetelmän käyttämiseen ammattikorkeakoulujen järjestämää 3 opintopisteen koulutusta. GAS-menetelmää voi ottaa käyttöön muussakin kuin Kelan kuntoutuksessa ja soveltaa vapaasti omassa organisaatiossa saatavilla olevan materiaalin pohjalta. Vantaan ja Keravan hyvinvointialueella GAS:ia on pilotoitu osana asiakkaiden sosiaalisen kuntoutuksen palveluprosessia.

Sosiaalisessa kuntoutuksessa täytyy olla aikaa tavoitetyöskentelylle

Nopeus ei aina ole valttia asiakkuuden alussa. Asiakkaan tilanne ja kuntoutustarpeet täytyy tuntea hyvin, että tavoitteita saadaan asetettua. Sosiaalisessa kuntoutuksessa on riittävästi aikaa luottamuksen rakentamiseen ja asiakkaaseen tutustumiseen, jonka jälkeen voidaan päästä käsiksi asiakkaan todellisiin tarpeisiin ja tavoitteisiin. Tavoitteiden tunnistaminen onkin tärkeää nähdä prosessina, joka voi tarkentua työskentelyn aikana. Arviointivälineet voivat strukturoida työskentelyä.

Tämä luku pohjautuu Uudenmaan sosiaalisen kuntoutuksen verkoston 12.6. 2023 järjestettyyn työpajaan, jossa asiantuntijoina olivat puhumassa Jyväskylän yliopiston työelämäprofessori ja THL:n johtava tutkija Minna Kivipelto sekä LAB-ammattikorkeakoulun lehtori, ICF- ja GAS-kouluttaja Pirjo Knuutila.

4 Asiakkaan itsearviointimittarit sosiaalisessa kuntoutuksessa

Hyvinvointialueilla kaivataan tukea sosiaaliseen kuntoutukseen sopivien mittareiden valintaan

Tärkeää itsearviointimittarin käyttöönotossa on sen sähköinen täyttömahdollisuus, mittarin kieliversiot sekä mahdollisuus saada tietojärjestelmästä ryhmätason vaikuttavuustietoa. Lisäksi tarvitaan konkreettisia ohjeistuksia mittareiden käyttämiseen. Mittareiden käyttäminen ei saa olla yksittäisten työntekijöiden vastuulla. Esihenkilöiden tulee huolehtia ammattihenkilöiden riittävästä osaamisesta sekä siitä, että mittaamisen toimintakäytännöt ovat mahdollisimman yhteneväiset. Mittareiden käyttöönotossa tulisi päästä pienimuotoisista kokeiluista laajempaan koekäyttöön, jonka tukena voisivat olla myös kokemusasiantuntijat.

TOIMIA tueksi mittareiden valintaan ja arviointiosaamisen kehittämiseen

TOIMIA-verkosto on toimintakyvyn mittaamisen ja arvioinnin kansallinen asiantuntijaverkosto. TOIMIA kehittää ja yhtenäistää toimintakyvyn mittaamisen ja arvioinnin käytäntöjä, tekee suosituksia sekä kerää perustietoja toimintakykymittareista. Verkoston työ tulee näkyväksi [TOIMIA-tietokannassa](#), jonne on kerätty toimintakykymittareita ja suosituksia.

Sosiaalisen kuntoutuksen kannalta ajankohtaista on käynnissä oleva päivittäminen [suosituksesta sosiaalisen toimintakyvyn arvioinnista ja mittaamisesta väestötutkimuksissa ja kliinisessä työssä](#). Aiemmin suositus koski vain väestötutkimuksia. Sosiaalisen kuntoutuksen arvioinnissa on tärkeää nähdä sosiaalinen toimintakyky osana laaja-alaista toimintakykyä ja huomioida miten eri toimintakyvyn osa-alueet vaikuttavat toisiinsa. Tärkeää on myös ymmärtää mistä sosiaalisen toimintakyvyn kokonaisuus muodostuu. Sosiaalinen toimintakyky sisältää kaksi tarkasteltavaa ulottuvuutta: ihminen vuorovaikutussuhteissaan sekä ihminen aktiivisena toimijana ja osallistujana yhteiskunnassa. Tämä ilmenee esimerkiksi arjessa selviytymisenä, sosiaalisena aktiivisuutena ja osallisuuden kokemuksina.

Geneerisiä vai spesifejä mittareita?

[EuroHIS-8 elämänlaatumittari](#) on yksi geneerisistä aikuisen toimintakyvyn itsearviointimittareista osana [Aikuisten toimintakyvyn itsearviointi kuntoutumistarpeen tunnistamisessa ja kuntoutumisen seurannassa -suositusta](#). EuroHIS-8 mittaria kokeiltiin osana THL:n sosiaalisen kuntoutuksen toimintamallin pilotointia joillakin hyvinvointialueilla. Kokemukset ovat olleet hyvinvointialueilla erilaisia ja niistä voi lukea lisää [THL:n artikkelijulkaisusta](#).

Helsingin pilotissa hyvänä pidettiin mittarin helppoutta ja nopeaa täyttämistä. Toisaalta sosiaalihuollon näkökulmasta on tarve saada riittävän ”syvää” ja kokonaisvaltaista tietoa. Yleiselle tasolle jäävä tieto ei välttämättä auta pääsemään kiinni asiakkaiden tarpeisiin.

Generisten mittareiden ohella voidaan tarvita asiakasryhmäkohtaisia spesifejä mittareita. Sosiaalisessa kuntoutuksessa on enemmän aikaa ja mahdollisuutta pidemminkin mittarin käyttämiseen. Sosiaalisen toimintakyvyn mittareita löytyy TOIMIA-tietokannasta useita. Työikäisen väestön osalta muun muassa AUDIT-kysely, koettu yksinäisyys, [Osallisuusindikaattori](#), [GAS-menetelmä](#), [Kykyviisari](#)® ja [3X10D-elämäntilannemittari](#). TOIMIA-tietokannassa on myös [Aikuisväestön hyvinvointimittari](#).

Aikuisväestön hyvinvointimittaria on pilotoitu pääkaupunkiseudulla osana sosiaalista kuntoutusta

[Aikuisväestön hyvinvointimittari](#) on työväline työikäisten asiakkaiden kokonaishyvinvoinnin itsearviointiin. Se on kehitetty pääkaupunkiseudun kuntien aikuissosiaalityön ammattilaisten ja Soccan välisenä yhteistyönä 2015. Mittari auttaa luomaan kokonaiskuvaa henkilön hyvinvoinnista yhdeksän hyvinvoinnin ulottuvuuden kautta tarkasteltuna. Mittari on Helsingissä sekä Vantaan ja Keravan hyvinvointialueella osa työikäisten sosiaalisen kuntoutuksen prosessia.

Soccan koordinoimassa [sosiaalisen kuntoutuksen mittaripilotissa](#) 2021–22 kerättiin seurantadataa sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaiden (n=36) hyvinvoinnista. Hyvinvointia heikentävien osa-alueiden kokonaismäärä lievenyi selvästi noin 60 %:lla vastaajista. Yleisin huomattava muutos parempaan näkyi vastaajien suhtautumisessa tulevaisuuteen: tulevaisuuteen myönteisesti suhtautuvien osuus kasvoi 36 %:sta 64 %:iin.

Mittaripilotin lisäksi toteutettiin käyttäjäkysely mittaria käyttäneille ammattilaisille (n=14). Yli 90 % ammattilaisista oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että mittari soveltui sisältönsä hyvin työskentelyyn omien asiakkaiden kanssa, on ammattilaiselle helppokäyttöinen ja auttoi heitä saamaan paremman käsityksen asiakkaiden tilanteesta ja hyvinvoinnista. Hieman yli 70 % vastaajista oli sitä mieltä, että mittari edisti ongelmallisten asioiden puheeksi ottamista asiakkaiden kanssa ja 57 % oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä siitä, että he pystyivät mittarin avulla seuraamaan paremmin asiakkaiden tilanteen kehittymistä.

Mittarin käyttäminen on aina vuorovaikutuksellinen tilanne

Mittareiden ja niiden käytön tuntemus tulee olla osa sosiaalialan ammatillista osaamista. Kokemusasiantuntijat toivovat, että asiakkaalle perustellaan aina, miksi mittareita käytetään. Mittareiden käyttämisen tulee tukea kuntoutumista eteenpäin ja käytettävien mittareiden on tärkeää olla perusteltuja asiakastyössä. Lisää toimintakykymittareiden eettisestä käytöstä voi lukea TOIMIA:n [suosituksesta toimintakykymittareiden yhdenmukaiseen ja eettiseen käyttöön sosiaalialan asiakastyössä](#).

Millaista lisäarvoa mittareista voi saada asiakastyön arkeen?

Asiakkaan itsearviointi voi tuoda aitoa lisäarvoa palvelutarpeen arvioinnin ja suunnitelman tekemiseen. Asiakkaan oman itsearvioinnin kautta on mahdollista saada esille asiakkaalle itselleen merkityksellisiä asioita sekä asiakkaan omaa tietoa ammattilaisten arvioinnin rinnalle.

Usein mittareiden vastauksia on tärkeää laajentaa apukysymysten avulla tai pohtia yhdessä hankalia vastausvaihtoehtoja. Mittarin vastaukset kannattaa käydä yhdessä asiakkaan kanssa läpi pian mittarin täyttämisen jälkeen. Toisinaan kysymykset voivat herättää epämieluisia asioita ja on tärkeää tarjota psykososiaalista tukea.

Usein mittarit auttavat tuomaan esille asiakkaan koko elämän skaalan. Ne voivat toimia myös puheeksi oton välineinä. Asiakkailta tulleen palautteen mukaan ne voivat auttaa sanoittamaan ja selkeyttämään omaa elämäntilannetta sekä asettamaan itselle tärkeitä tavoitteita. Kokonaisvaltainen kartoittaminen auttaa myös välittämään asiakkaan kanssa yhdessä tietoja moniammatilliseen työskentelyyn, esimerkiksi terveydenhuollon toimijoille.

Mittareiden käyttäminen tulisi saada [sosiaalisen kuntoutusten laatukriteerien](#) mukaisesti systemaattisesti osaksi asiakasprosessia. Saman mittarin toistaminen väli- ja loppuarvioinnissa auttaa tuomaan esiin asiakkaan edistymistä ja muutosta. Visuaalinen graafi usein tekee muutoksen seuraamisesta asiakkaalle motivoivaa. Mittarin toistaminen voi auttaa myös ottamaan uudelleen puheeksi mahdollisia jumikohtia tai piilossa olleita asioita. Usein mittarit voidaan kokea ylimääräisenä aikaa vievänä lisätyönä. Olisi tärkeää nähdä mittarit yhtenä työvälineinä, jotka tukevat asiakkaan kuntoutumista ja asiakkaan osallisuutta omassa palveluprosessissaan.

Tämä luku pohjautuu Uudenmaan sosiaalisen kuntoutuksen verkoston 22.9. 2023 järjestettyyn työpajaan, jossa asiantuntijoina olivat puhumassa erityisasiantuntija Sakari Kainulainen Diakonia-ammattikorkeakoulusta, kehittämispäällikkö Liisa Penttinen THL:sta sekä erikoissuunnittelija Rosa Hossain-Karhu Soccasta.

5 Asiakaskokemus ja osallisuus lähtökohtina laadukkaan palvelun kehittämisessä

Oppeja asiakaspalautteen keräämisestä

Pirkanmaalla toteutetussa [asiakaskokemuksen mittaamisen pilotissa](#) todettiin [kansallisen asiakaspalautemittariston](#) soveltuvan pääpiirteissään asiakaskokemuksen selvittämiseen ja arviointiin sosiaalihuollossa. Väittämät antavat tietoa asiakaskokemuksen eri ulottuvuuksista: asiakastyytyvyydestä, sitoutuneisuudesta ja asiakkaan saamasta hyödystä.

Keskeisiä oppeja asiakaspalautteen keräämisestä:

- Hyvinvointialueilla tarvitaan toimiva palautejärjestelmä ja systematisoitua palautteenkeruuta mm. kansallisella asiakaspalautemittaristolla sekä laadullisilla kysymyksillä.
- Palaute on tärkeää huomioida palveluiden kehittämisessä.
- Asiakkaiden osallisuutta lisää tulosten yhdessä käsittely sekä tiedottaminen siitä, mihin muutoksiin palaute on johtanut.
- Asiakaspalautteen keräämisen tavat tulee tavoittaa erilaisia haavoittuvassa asemassa olevia kohderyhmiä. Palautetta olisi hyvä voida antaa vaihtoehtoisilla tavoilla: verkossa, paperilomakkeella ja haastatellen kasvotusten tai puhelimitse. Maahan muuttaneiden kanssa kieliversiot sekä kuvat ja toiminallisuus toimivat palautteen annon apuna.
- Asiakaspalautteen pyytämisen ajankohtaa kannattaa pohtia. Tavoitteena on saada tietoa prosesseista, eikä niinkään yksittäisistä palvelutapahtumista.
- Myös jatkuva palaute osana jokaista tapaamista auttaa parantamaan palvelua ja vuorovaikutusta asiakkaan kanssa. Esimerkiksi näyttöön perustuva [palautetietoinen työskentely \(FIT\)](#).

Osallisuuden mittaamisen ja arvioinnin työkalut on otettu käyttöön Päijät-Hämeessä

[Päijät-Hämeen sosiaalipalveluissa](#) on saatu hyviä kokemuksia osallisuuden ja hyvinvoinnin kokemuksen mittaamisesta. Siellä on hyödynnetty [Osallisuusindikaattoria](#) osallisuuden kokemuksen mittaamiseen. Alueen väestön hyvinvointia kartoittaneen nettikyselyn lisäksi toteutettiin palveluihin jalkautuen kohdennettu hyvinvointikysely, jonka vastaajina oli erityisen tuen tarpeessa olevia, työikäisiä alueen asukkaita. Kokemukset ovat olleet hyviä ja samalla on saatu tuotettua vaikuttavuustietoa, jota alueella on toivottu pitkään. Osallisuusindikaattorin käyttö jatkuu Päijät-Hämeessä sosiaalisen kuntoutuksen eri palveluissa ja järjestöissä.

Kyselyyn vastaajat on myös otettu mukaan tutkimus- ja kehittämiskumppaneiksi. Osallisuusmittauksella ja tulosten yhteisellä käsittelyllä on pyritty vahvistamaan osallisuuden kokemusta. Heidän kanssaan on myös tehty laadullisia haastatteluita [Pieniä](#)

onnistumistarinoita -arviointityökalulla. Osallisuuden kokemus näkyy toiminnan jälkeen muun muassa itsetuntemuksen lisääntymisenä, omien taitojen tunnistamisena ja sosiaalisten pelkojen voittamisena.

Erityisen tuen tarpeessa olevien asiakaskokemusten kuuleminen auttaa kehittämään tarpeisiin vastaavia palveluita

On tärkeää huomioida lakisääteinen tarve (SHL 8 §) tuottaa tietoa erityisen tuen tarpeessa olevien ihmisten hyvinvoinnista sekä asiakaskokemuksen pohjalta palveluiden kehittäminen ja epäkohdista tiedottaminen. Tähän ovat pyrkineet sekä Päijät-Hämeen Osallisuuden versoja -hanke että Pirkanmaan hyvinvointialueella toteutettu sosiaalisen kuntoutuksen kehittäminen Kelan kuntoutuspalvelujen yhdyspinnoilla -hanke. Jälkimmäisessä sosiaalisen kuntoutuksen työotteella pyrittiin rakentamaan asiakkaiden luottamusta sosiaali- ja terveystalouteen ja löytämään tiiviillä yksilötyöllä yksilöllisiä kuntoutuspolkuja.

Pirkanmaan hankkeessa toteutetussa käytäntötutkimuksessa näyttöä erityisen tuen tarpeessa olevien kokema kulttuurisesti poikkeava aikuisuus: arjen pärjäämättömyys sekä kokemus osattomuudesta ja kuulluksi tulemattomuudesta, köyhyys leimaavana kokemuksena ja monimerkityksellinen päihteiden käyttö. Tiiviillä yksilötyöllä oli asiakaskokemusten mukaan merkittävä rooli toivon ja toimijuuden rakentajana sekä rakenteellisiin epäkohtiin puuttujana.

Asiakkaille tarvitaan vaikuttamisen ja kuulluksi tulemisen väyliä

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueella toteutettiin opinnäytetyönä tutkimuksellinen kehittämisprojekti, jossa perustettiin yhteiskehittäjäryhmä. Ryhmässä on voitu lisätä sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaiden sekä koulutettujen kokemusasiantuntijoiden vaikutusmahdollisuuksia. Opinnäytetyöstä löytää myös paljon konkreettisia työkaluja, kuten materiaalia elämäntarinoita esille nostavaan yksilö- ja ryhmätyöhön.

Yhteiskehittäjäryhmän merkitys asiakkaiden kuntoutumiselle on merkittävä. Aktiivisuus ja vaikuttamistyö siirtyvät usein myös kuntoutujan omaan elämään esimerkiksi haluna ajaa omia asioita tai lähteä mukaan uusiin ryhmätoimintoihin. Katso myös asiakkaan tekemä video sosiaalisen kuntoutuksen merkityksestä.

Sosiaalisessa kuntoutuksessa asiakkaille on tärkeää löytää erilaisia vaikuttamisen ja kuulluksi tulemisen väyliä. Toimivia käytäntöjä ovat rinnalla kulkeva palvelu sellaisenaan sekä asiakasraadit, yhteiskehittämisryhmät ja koulutettujen kokemusasiantuntijoiden hyödyntäminen asiakas- ja kehittämistyössä sekä asiakkaiden kanssa toiminnan yhteissuunnittelu.

Tämä luku pohjautuu Uudenmaan sosiaalisen kuntoutuksen verkoston 3.11. 2023 järjestettyyn työpajaan, jossa asiantuntijoina olivat puhumassa kehittämispäällikkö Anna Pekkarinen Pikassoksesta, erityisasiantuntija Tuula Carroll ja projektisuunnittelija Emmi Fjällström Versosta sekä sosiaaliohjaaja Marika Aalto ja sosiaalisen kuntoutuksen asiakas Leena Vantaan ja Keravan hyvinvointialueelta.

6 Tiedolla johtaminen on välttämätöntä laadukkaan sosiaalisen kuntoutuksen varmistamiseksi

Tiedolla johtamisessa ollaan uuden äärellä

Tietojohtaminen pitää sisällään sekä tiedolla johtamista että tiedon johtamista. Tiedolla johtamista voidaan kuvata prosessina, johon kuuluu tietotarpeiden tunnistamista, informaation hankintaa ja järjestämistä, tietotuotteiden kehittämistä, informaation jakamista ja soveltamista sekä ja lopulta tiedolla johtamista ja tiedon aktiivista hyödyntämistä muun muassa päätöksen teon tukena (mukaillen Choo 2002, [Salovaara](#) ym. 2023).

Tiedolla johdettaessa ollaan sosiaalihuollossa uuden äärellä ja siihen liittyvää kyvykkyyttä tulee vahvistaa. Onnistunut tiedolla johtaminen tarvitsee sekä toimivan infrastruktuurin että osaavat työntekijät, oikean asenteen ja toimivat käytännöt ([Helander](#) ym. 2020).

Tiedolla johtaminen kuuluu kaikille hyvinvointialueella

Sosiaalityöntekijöiden seura (2023) on tehnyt [tiedolla johtamisen politiikkasuosituksen sosiaalihuollon johtajille](#). Suositus korostaa, että tiedolla johtaminen on välttämätöntä laadukkaan sosiaalityön varmistamiseksi hyvinvointialueilla.

Tiedolla johtamisen yhtenä perustana toimii asiakastiedon rakenteinen kirjaaminen. Kaikkia työntekijöitä tarvitaan luotettavan, laadukkaan ja vertailukelpoisen tiedon tuottamiseen. Sosiaalisessa kuntoutuksessa olisi myös tärkeää sopia yhdessä mitä tietojärjestelmään kirjataan ja mitä tietoja seurataan.

Työntekijöiden osallistaminen on tärkeää myös asiakastietojärjestelmien suunnittelu- ja kehitystyössä, jotta järjestelmä tukee ja mahdollistaa riittävän asiakastiedon saamisen. Työntekijät ja asiakkaat on tärkeää ottaa mukaan myös kerättyjen tietojen tulkitsemiseen ja hyödyntämiseen palvelun kehittämisessä. Asiakasosallisuuskulttuuri ja -ilmapiiri vaatii jatkuvaa työtä ja mahdollisuuksia on monia: esimerkiksi kokemusasiantuntijat, asiakaspa-lautteen kerääminen tai osallistavan kirjaamisen hyödyntäminen.

Rakenteellinen sosiaalityö ja tutkimusperustaisuus tiedolla johtamista tukemassa

Sosiaalisessa kuntoutuksessa ja sosiaalityössä tarvitaan tietoa yhteiskunnallisista muutoksista ja ilmiöistä, joita voidaan tunnistaa rakenteellisen sosiaalityön avulla. Osana rakenteellisen sosiaalityön tiedontuotantoa kannattaa hyödyntää sosiaalista raportointia. [Soccan sosiaalisen raportoinnin työkalu](#) on käytössä kaikilla neljällä Uudenmaan hyvinvointialueella (pl. Helsinki). Se antaa työntekijöille mahdollisuuden tuottaa tietoa asiakasra-japinnasta sosiaalihuollon kehittämiseksi. Tiedolla johtamisessa on tärkeää myös

vahvistaa tutkimusperustaisuutta, joka edellyttää kumppaneita tutkimustiedon kokoamiseen ja käyttöön ottamiseen.

Tuloksellisuuden huomioiminen tiedolla johtamisessa on keskeistä

Sosiaalisen kuntoutuksen esihenkilöt ja palvelusta vastaavat päälliköt korostivat tarvetta saada enemmän sosiaalisesta kuntoutuksesta vaikuttavuustietoa, jota voidaan saada mitaamalla toimintakykyä tai tavoitteiden toteutumista. Tietoa tarvitaan myös siitä, miten sosiaalisen kuntoutus pidemmällä aikavälillä vaikuttaa asiakkaiden elämään tai millaista yhteiskunnallista vaikuttavuutta sosiaalisella kuntoutuksella on.

Alueilla on lähdetty vahvistamaan arviointitiedon tuottamista sosiaalisen kuntoutuksen laadusta ja vaikuttavuudesta. Muun muassa käyttöön on otettu [kansallinen asiakaspalautemittaristo](#), jonka avulla esimerkiksi Vantaan ja Keravan hyvinvointialueella on kehitetty ryhmätoimintojen sisältöä tai helpotettu palveluun pääsyä. Helsingissä ja Vantaan ja Keravan hyvinvointialueella hyödynnetään myös Apotista saatavia tilastoja palvelun seurannassa. Molemmissa käytössä on myös [Aikuisväestön hyvinvointimittari](#), jota hyödynnetään osana sosiaalisen kuntoutuksen prosessia.

Olennaista on myös tieto kustannuksista ja käytettävistä resursseista. [Satakunnan hyvinvointialueelle](#) muun muassa laaditaan järjestäjän vaikuttavuusperusteinen ohjausmalli, jonka tarkoituksena on vaikuttaa kasvavaan palvelutarpeeseen ja kustannusten nousuun uudistamalla sote-palvelujärjestelmän vaikuttavuusperusteista ohjausta. Kehitettävää [ohjausmallia](#) testataan sosiaalityön pilotissa, jossa kokeillaan, miten järjestäjän ohjaus ja koordinointi vaikuttavat alueella annettavan sosiaalisen kuntoutuksen sisältöön ja laatuun.

Tämä luku pohjautuu Uudenmaan sosiaalisen kuntoutuksen verkoston 26.1.2024 järjestettyyn työpajaan, jossa asiantuntijoina olivat puhumassa Soccan erikoissuunnittelija Anu Virtanen, projektipäällikkö Sanna Vähä-Vahe Kestävän kasvun Satakunta 2 -hankkeesta sekä paneelissa sosiaalisen kuntoutuksen esihenkilöitä ja palvelusta vastaavia päälliköitä.

7 Sosiaalisen kuntoutuksen menetelmien tutkiminen ja käyttöönotto tarvitsevat panostusta

Erilaisia näkökulmia menetelmien vaikuttavuuteen tarvitaan

Sosiaalityöhön ja sosiaaliseen kuntoutukseen olisi tärkeää saada lisää tutkimukseen perustuvia interventioita. Esimerkiksi [Taloussosiaalityö lapsiperheessä -interventiotutkimusessa](#) intervention kehittämiseen on käytetty palvelumuotoilua ja yhdistetty tutkimustietoa sekä näyttöön perustuvia menetelmiä, kuten motivoivaa haastattelua ja ratkaisukeskeistä työskentelyä. Satunnaistetulla koe- ja kontrolliasetelmalla voidaan saada tietoa siitä, mikä on interventioiden ja saavutettujen vaikutusten yhteys.

Toisaalta, vaikka menetelmä olisi tutkimuksellisesti todettu vaikuttavaksi, se ei välttämättä toimi kaikilla. Menetelmät yhdistyvät aina asiakkaan tilanteen ymmärtämiseen ja vuorovaikutukseen. Realismiin nojaava vaikuttavuustutkimus on myös tärkeää. Esimerkiksi KAIMEr -teoria auttaa ymmärtämään, miten konteksti, toimijat ja interventio yhdessä laukaisevat vaikutuksia tuottavia mekanismeja. Muun muassa [AIKUMETOD-hankkeessa](#), hyödynnettiin KAIMEr-teoriaa.

Ammattilaiset ovat usein epävarmoja menetelmien noudattamisessa. Systemaattisuus, suunnitelmallisuus ja osaamisen vahvistaminen tukevat menetelmien käyttöönottoa. Käytännön työssä tarvitaan myös tietoista kokeilua ja siitä oppimista. Menetelmät tarjoavat ammattilaisille mahdollisuuksia hyödyntää omaa potentiaaliaan ja oppia uutta. Sosiaalialalla kannattaa olla myös avoin sektorirajat ylittävälle yhteistyölle ja uusien menetelmien kehittämiselle.

Sosiaalisessa kuntoutuksessa voidaan ammentaa monenlaisista menetelmällisistä lähtökohdista

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueella nuorille suunnatut [Hyvä Päivä -ryhmät](#) ovat hyvinvointiteemaisia ryhmiä, jotka sopivat myös aikuisille. Ryhmissä työsteetään erilaisia hyvinvoinnin teemoja sekä toimitaan yhdessä. Ryhmät sisältävät pieniä hyvinvointikokeiluja arjessa, joita jatketaan tapaamisten välillä kotitehtävinä kannustuksen ja yhteydenpidon tukemina. Vertaisohjaajien rooli on tärkeä. Tarjolla on maksutonta [ohjaajakoulutusta](#).

Espoossa Soccan tuella monikulttuuriseen työhön kehitetty tutkimusperustainen [Elämän värit -toimintamalli](#) on vanhempien ryhmätoimintaa, jossa käsitellään pelin ja tukimateriaalien avulla muun muassa omaa jaksamista, ihmissuhteita ja vanhemmuutta. Elämän värit -ryhmät ovat osa Länsi-Uudenmaan sosiaalista kuntoutusta. Ryhmän asiakkaat ovat keroneet saaneensa ryhmistä apua erityisesti suomen kielen oppimiseen sekä vinkkejä lasten kasvatukseen.

Kohtaamistaide® on Laurea-ammattikorkeakoulun kehittämä ja rekisteröimä taidelähtöinen työmenetelmä, joka perustuu arvostamiseen ja läsnäoloon. Laurea järjestää myös

[ohjaajakoulutusta](#). Tuokiot alkavat virittäytymisellä ja keskittymisellä hetkeen ja päättyvät arvostuskierrrokseen, jossa jokaisen työ saa positiivista palautetta. Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella Kohtaamistaiteen ryhmiä on toteutettu sosiaalisessa kuntoutuksessa. Heidi Hyrkkään [opinnäytetyön](#) haastatteluissa korostuivat kannustava vuorovaikutus, tuen saaminen ja antaminen, itsensä kehittäminen, hyvän huomaaminen sekä resilienssin kasvaminen.

Helsingissä [luontolähtöisyyttä](#) on hyödynnetty sosiaalisen kuntoutuksen yksilötyössä, ryhmätoiminnoissa ja työtoiminnassa. Luontolähtöisyys auttaa rakentamaan luottamusta asiakastyössä. Luontoympäristössä tapaamiset ovat rauhallisia, ja työntekijän omakohtainen kokemus luonnosta on merkityksellinen. Liikkuminen yhdistyy myös luontokokemukseen luontevasti. Myös verkkovälitteisesti voidaan käsitellä monenlaisia luontolähtöisiä teemoja esimerkiksi valokuvien ja itsenäisten tehtävien avulla. Ryhmissä on mahdollista yhdistää käytännön tekemistä, esimerkiksi puutarhanhoitoa ja muita luonnon ja ympäristön mahdollisuuksia. AIKUMETOD-hankkeessa on myös mallinnettu aikuissosiaalityön [yhteisöllisiä ja luontolähtöisiä menetelmiä](#).

Sosiaalihuoltolaissa määritellään, että sosiaaliseen kuntoutukseen kuuluu asiakkaan kuntoutustarpeen selvittäminen. Keski-Uudenmaan hyvinvointialueella on järjestetty arviointiryhmiä pitkäaikaistyöttömille. Niissä on kartoitettu monipuolisesti eri toimintakyvyn osalualueita erilaisten tehtävien, havainnoinnin, itsearviointin ja vertaiskeskustelujen avulla. Ryhmässä myös hyödynnetään moniammatillista verkostoyhteistyötä. Yksilötyön selvittelyn lisäksi on tärkeää suunnitella ja kokeilla arviointiryhmiä erilaisten asiakasryhmien kanssa.

Erilaiset menetelmät toimivat toipumisen eri vaiheissa

Kokemusasiantuntija Anne-Marie Tammilehto korosti, että erilaiset menetelmät tukevat toipumisen eri vaiheita. Palvelutarpeen arviointi on tärkeä alkuinterventio, ja olennaista on asiakkaan aito kuunteleminen, toimintakyvyn haasteiden vakavasti ottaminen ja oikea-aikaisesti yhdessä valitut menetelmät. Asiakas ei aina tiedä, mitä tarvitsee, joten on tärkeää kertoa vaihtoehtoista. Yhteiset kävelyt lähiluonnossa voivat helpottaa keskustelua ja liikkeelle lähtemistä. Strukturoitu arkeen ja hyvinvointiin liittyvä ryhmätoiminta tukee heikkoa toimintakykyä, kun taas voimavarojen lisääntyessä luovat ja taidelähtöiset ryhmät voivat lisätä itsetuntemusta ja tuoda esiin omia vahvuuksia. Asiakkuuden loppupuolella kokemusasiantuntijatoiminta ja yhteiskehittämisryhmät voivat edelleen vahvistaa voimaantumista ja osallisuuden tunnetta.

Lue lisää videoiduista [Sosiaalisen kuntoutuksen menetelmäkahveista](#), joilla esitellään ja kokeillaan toiminnallisia ja asiakkaan osallisuutta lisääviä työvälineitä.

Tämä luku pohjautuu Uudenmaan sosiaalisen kuntoutuksen verkoston 17.5.2024 järjestettyyn työpajaan, jossa asiantuntijoina olivat puhumassa YTT, Helsingin yliopiston sosiaalityön yliopistonlehtori Katri Viitasalo sekä kokemusasiantuntija Anne-Marie Tammilehto. Lisäksi alatyöryhmissä ammattilaiset, asiakkaat ja kumppanit esittelivät erilaisia sosiaalisen kuntoutuksen toimintamalleja.

8 Etäkuntoutuksen ja digisosaalityön mahdollisuudet sosiaalisessa kuntoutuksessa

Etäpalvelut saavutettavuuden ja yhdenvertaisuuden mahdollistajina

Korona-ajasta ja tilanteesta, jossa lähityö muutettiin digitaaliseksi "yhdessä yössä", on kulunut jo aikaa. Sen jälkeen etätyöskentelyä ja digitaalista sosiaalityötä on jäsennetty monin tavoin (esim. [THL 2023](#); [Stenberg & Parkkila 2023](#); [Mäntykenttä 2023](#), [Mäkeläinen 2022](#)). Hyvinvointialueilla etätyöskentely on erityisen ajankohtaista, sillä pitkät välimatkat ja julkisen liikenteen puutteet korostavat uusien palveluinnovaatioiden tarvetta. Etätyöskentely voi vastata asiakkaiden tarpeisiin myös silloin, asiakkailta on sosiaalisten tilanteiden jännitystä, liikkumisvaikeuksia tai sitovia arjen velvoitteita, jotka estävät perinteisiin palveluihin osallistumisen.

Kohti asiakkaan osallisuutta edistävää etäpalvelua

Etäpalveluiden huolellinen suunnittelu on tärkeää, sillä perinteiset toimintamallit eivät useinkaan sovi suoraan etäympäristöön. Asiakkaat ja kokemusasiantuntijat kannattaa ottaa mukaan suunnitteluun, jotta palvelut vastaavat heidän tarpeisiinsa. Itä-Uudenmaan suunnittelema etäpalvelu on tästä hyvä esimerkki. Se pohjautuu [THL:n sosiaalisen kuntoutuksen toimintamalliin](#) sekä tutkimukselliseen kehittämistyöhön ([Haimi 2024](#)).

Heidi Haimin YAMK-työ hahmottelee osallisuutta edistäviä käytäntöjä sekä asiakkaiden että työntekijöiden näkökulmasta. Asiakkaiden osallisuus on merkittävä tekijä kuntoutusprosessin laadussa, ja etäkuntoutus voi olla keino lisätä asiakkaan päätösvaltaa ja osallisuutta.

Osallisuutta tukevan etäkuntoutuksen keskeisiä elementtejä ovat asiakkaan selkeät ja motivoivat tavoitteet, yksilöllisyys, selkeä tieto etäkuntoutuksen sisällöstä, riittävä teknologiaosaaminen, tietoturva, tutut ammattilaiset ja luottamus sekä ryhmäytyminen ja yhteenkuuluvuus muiden osallistujien kanssa. Myös ammattilaisten vuorovaikutusosaaminen, läsnä oleva, positiivinen ja turvallinen ilmapiiri, rauhallinen ympäristö, aika tottua etätyöskentelyyn, päätöksentekoon osallistuminen sekä monipuolinen ja helppo sisältö tukevat asiakkaan osallisuuden kokemusta.

Kasvokkaisten ja etäkohtaamisten yhdistäminen

Itä-Uudenmaan etäkuntoutuksen pilotissa asiakkaat osallistuvat kolmen kuukauden ajan viikoittain suljettuun etäryhmään ja kolmeen lähitapaamiseen. Ryhmässä harjoitellaan muun muassa digitaitoja, käytetään luovia menetelmiä ja esitellään palvelu- ja toimintavaihtoehtoja. Yksilötapaamisia järjestetään ryhmän osallistujille tarpeen mukaan, ja asiakkaiden edistymistä arvioidaan EuroHIS-8-elämänlaatumittarilla. Asiakkaat ovat sitoutuneet hyvin ryhmätoimintaan ja kokemukset ovat olleet positiivisia.

Länsi-Uudenmaan työllistymistä edistävissä palveluissa sosiaalista kuntoutusta tarjotaan hybridimallina, joka yhdistää joustavasti etä- ja läsnätapaamiset asiakkaan tarpeiden mukaan. Etämuodot, kuten puhelut, tekstiviestit ja Teams-tapaamiset, toimivat tärkeinä työkaluina osana kuntoutuspolkua. Työskentelyn aikana asiakas voi esimerkiksi lähettää työntekijälle kuvia arjen tehtävistä tai ottaa yhteyttä spontaanisti tapaamisten välissä. Pienryhmät ovat havaittu toimivammiksi kuin isommat ryhmät etäyhteyksin.

Virtuaalinen oppimisympäristö avaa uusia mahdollisuuksia

Helsingissä [Virtuaaliverstas](#) tarjoaa kuntouttavan työtoiminnan asiakkaille mahdollisuuden osallistua etätyötoimintaan. Sieltä asiakas saa konkreettisia vinkkejä oman hyvinvoinnin edistämiseen sekä digitaitoja ja rohkeutta tietotekniikan käyttämiseen. Toiminta lisää myös sosiaalisia kontakteja ja vertaistukea sekä antaa vinkkejä työkyvyn ylläpitämisestä ja opiskelu- ja työmahdollisuuksista. Tulevaisuudessa selvitetään myös, miten Virtuaaliverstas voisi hyödyttää sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaita.

Kokemustarinatuokioiden verkossa

Vantaan ja Keravan hyvinvointialueella sosiaalisen kuntoutuksen asiakkaat voivat osallistua Teams-tuokioihin, joissa kokemusasiantuntijat jakavat tarinoitaan. Marika Aallon [YAMK-opinnäytetyöprosessin](#) tuloksena syntyneen idean tavoitteena on vähentää stigmaa, tukea identiteettityötä, vahvistaa asiakkaiden toimijuutta sekä tarjota vertaistukea. Verkko-osallistuminen myös madaltaa kynnystä osallistua turvallisesti kotoa käsin. Kokemustarinatuokioon osallistunut asiakas kertoi saaneensa tuokiosta rohkeutta ja toivottomuuden tunteen vähentyneen, mikä kannusti häntä osallistumaan myös muihin ryhmiin.

Digitaalista yhteisöllisyyttä somen ja pikaviestimien avulla

Länsi-Uudenmaan ja järjestöjen ylläpitämässä [asukastila Kivenkolossa](#) hyödynnetään aktiivisesti sosiaalista mediaa [yhteisöllisyyden rakentamisessa](#). Selkeä ja helposti lähestyttävä viestintä on lisännyt toiminnan näkyvyyttä ja tuonut uusia kävijöitä sekä yhteydenottoja. Myös kotoa käsin on voinut tuntea kuuluvansa yhteisön toimintaan. Kivenkolon WhatsApp yhteisöt tarjoavat myös uusia osallistumismahdollisuuksia. Tärkeitä ovat yksinkertaiset asiakaslähtöiset pienet kokeilut ja niistä oppiminen.

Tämä luku pohjautuu Uudenmaan sosiaalisen kuntoutuksen verkoston 13.9.2024 järjestettyyn työpajaan, jossa asiantuntijoina olivat puhumassa Heidi Haimi (fyioterapeutti YAMK), erikoissuunnittelija Tytti Hytti Soccasta sekä Laurean ammattikorkeakoulun lehtorit Kaijus Varjonen ja Lassi Virtanen. Lisäksi alatyöryhmissä hyvinvointialueiden ammattilaiset sekä asiakas esittelivät erilaisia etäkuntoutuksen ja digisosiaalityön toimintamalleja.

9 Sosiaalityöllä on vaikuttavia keinoja pitkäaikaistyöttömyyden vähentämiseen

Pitkäaikaistyöttömyyden vähentäminen on sekä yksilön että julkisen talouden näkökulmasta tärkeä tavoite. Julkisen talouden kestävyys määräytyy pitkälti työllisyysasteen mukaan. Myös yksilön näkökulmasta työllistymisellä on monenlaisia positiivisia vaikutuksia elämänlaatuun.

Monet työttömät suomalaiset kohtaavat kuitenkin monimutkaisia ja toisiinsa kytköksissä olevia työllistymisen esteitä, jotka liittyvät työkykyyn, kannustimiin sekä työnhakuun, kuten työtarjousten vähäisyyteen. Muihin OECD-maihin verrattuna suuri osa Suomen työttömistä ilmoittaa huonon terveyden, erityisesti mielenterveyden olevan este työllistymiselle (OECD 2020). Monien tutkimusten mukaan työttömyys, sairaus ja köyhyys kasaantuvat usein samoille ihmisille (vrt. [Kortteinen & Tuomikoski](#) 1998, 171–178; [Kokko & Koskinen](#) 2013, 304–305; [Kaspersen ym.](#) 2016).

Hallitusohjelman toimenpiteet pitkäaikaistyöttömyyden vähentämiseksi ovat vähäisiä

Kuntaliitosta on ennakoitu, että pitkäaikaistyöttömien määrä voi jäädä huomattavasti korkeammalle tasolle kuin ennen koronapandemiaa ([Punakallio](#) 2023). Syyskuussa 2023 pitkäaikaistyöttömiä eli yhtäjaksoisesti vähintään vuoden työttömänä työnhakijana olleita lähes 90 000, mikä on saman verran kuin vuotta aikaisemmin ([TEM](#) 2023).

Pääministeri Orpon hallituksen tavoitteena on toteuttaa uudistuksia työllisyyden nostamiseksi vähintään 100 000 työllisellä. Pidemmällä aikavälillä tavoitteena on nostaa työllisyysaste 80 prosenttiin. Hallitusohjelma tunnistaa pitkäaikaistyöttömyyden erityisenä elämäntilanteena ja riskinä syrjäytymiselle. Kuitenkin haavoittuvassa asemassa olevien pitkäaikaistyöttömien kohdalla työ- ja toimintakykyä tukevat hallitusohjelman toimenpiteet ovat kovin vähäisiä. Myöskään monialainen yhteistyö ja sosiaalityön keinot pitkäaikaistyöttömien kohdalla eivät juurikaan tule näkyviin hallitusohjelmassa.

Kokonaisvaltainen lähestymistapa ja monialainen yhteistyö tukevat työ- ja toimintakykyä

[Kirjallisuuskatsauksessa](#) sosiaalityön ja sosiaalisen kuntoutuksen vaikuttavista interventiosta pitkäaikaistyöttömille löydettiin neljä vaikuttavaa työmuotoa pitkäaikaistyöttömien tueksi. Työmuotoja olivat tehostettu yksilötyö, ryhmätyö, monialainen yhteistyö sekä työnkaltainen toiminta.

Kaikilla työmuodoilla oli paljon positiivisia vaikutuksia pitkäaikaistyöttömien hyvinvoinnin kasvuun sekä työllisyyden edistämiseen. Tulokset olivat hämmästyvän samanlaisia toimintaympäristöstä ja tutkituista interventioista riippumatta. Suurimmassa osassa interventiosta vaikuttavuutta lisäsi erilaisten työmuotojen yhdistäminen.

Yhteisenä tekijänä interventioissa oli näkemys siitä, että pitkäaikaistyöttömät tarvitsevat kokonaisvaltaista, eri tarpeisiin vastaavaa joustavaa ja yksilöllistä tukea. Pitkäaikaistyöttömällä pelkkä palkkatyön puuttuminen on harvoin ainoa elämänhaaste. Tärkeää on laaja-alainen ja paneutuva tuki liittyen samanaikaisesti toimeentuloon, terveyteen, psykososiaalisiin taitoihin, arjessa selviytymiseen sekä ammatillisten polkujen löytämiseen. Asiakkaan oman asiantuntijuuden hyödyntäminen niin tavoitteiden asettelussa kuin palvelun suunnittelussa on myös avain ratkaisujen löytymiseen.

Kirjallisuuskatsauksen tutkimuksissa sosiaali-, terveys- ja työllisyyspalveluiden yhteensovittaminen johti usein pitkäaikaistyöttömien kannalta parempaan lopputulokseen kuin mitä kukin organisaatio olisi saavuttanut yksinään. Vaikuttavana mekanismina monialaisessa yhteistyössä oli mahdollisuus suunnitella asiakkaille kokonaisvaltaisempia ja yksilöllisempiä palveluita. Viranomaisten välinen yhteistyö auttoi eri osapuolia jakamaan ymmärrystä asiakkaiden tilanteesta ja löytämään heille yksilöllisempiä ratkaisuja.

Sosiaalityön keinot lisäävät uskallusta unelmoida

Työttömyyden pitkittyessä usko omaan työllistymismahdollisuuksiin usein horjuu. Pitkäaikaistyöttömän voi olla vaikeaa kuvitella erilaisia tulevaisuuksia ja toimia toivotun tulevaisuuden toteutumiseksi. Hatarat unelmat työllistyä vaativat vahvistamista. Kirjallisuuskatsauksessa esiin nousseet sosiaalityön keinot - intensiivinen henkilökohtainen tuki, sosiaalisten taitojen harjoittelu, merkityksellinen toiminta ja vertaistuki - auttoivat voimaantumaa. Tuen avulla pitkäaikaistyöttömät pystyivät voittamaan pelkoja, oppimaan uusia taitoja ja heidän pärjäämisen tunteensa vahvistui.

Yhteiskunnassamme tarvitaan keinoja pitkäaikaistyöttömyyteen liittyvän syrjäytymiskehityksen pysäyttämiseen. Riittävällä tuella vaikeistakin elämänoloista voi ponnistaa ammatillisille ja osallisuuden poluille. Panostaminen sosiaalityöhön ja sosiaalisen kuntoutukseen tulee olla osa työllisyysasteen nostamistalkoita, puhumattakaan positiivisista vaikutuksista pitkäaikaistyöttömien elämänlaatuun.

Tekstin ovat kirjoittaneet erikoissuunnittelija Tytti Hytti ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen työllistymistä edistävien palveluiden palveluyksikköpäällikkö Kirsi Aro. Se pohjautuu kirjallisuuskatsaukseen, joka julkaistiin osana THL:n artikkelikokoelmaa Käytäntötutkimuksia sosiaalityön toimintamalleista. Kirjallisuuskatsaus on tehty osana sosiaalityön erikoistumisopintoja.

